

OBLJETNIČKI ZBORNİK FILOLOŠKIH DANA U RIJECI

Stanić, Saša; Petrović, Bernardina

Source / Izvornik: **FLUMINENSIA : časopis za filološka istraživanja, 2017, 29, 156 - 167**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:626451>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

OBLJETNIČKI ZBORNİK FILOLOŠKIH DANA U RIJECI

Riječki filološki dani Zbornik radova s Desetoga znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem

Rijeka; Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2016.,
ur. Lada Badurina

U organizaciji Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Rijeci od 27. do 29. studenoga 2014. godine održan je deseti po redu znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem Riječki filološki dani. Pozivu na skup odazvali su se znanstvenici iz Hrvatske, Austrije, Bosne i Hercegovine, Italije, Makedonije, Njemačke, Poljske, Slovenije i Srbije prijavivši ukupno sedamdeset i dvije teme. Zbornik sa skupa objavljen je 2016. godine te sadrži trideset i šest pristiglih i pozitivno ocijenjenih priloga. Tekstovi u knjizi grupirani su u četiri cjeline, koje odgovaraju glavnim temama održanoga simpozija: *Relacije u književnosti*, *Ostale književno-znanstvene teme*, *Relacije u jeziku i među jezicima* te *Ostale jezikoslovne teme*. Urednica zbornika je Lada Badurina, a izvršna urednica Nikolina Palašić, obje profesorice na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Rijeci.

Vrijedi spomenuti da je ovim zbornikom nastavljena suradnja započeta prethodnim skupom, Riječkim filološkim danima 9, s Akademijom primijenjenih umjetnosti Sveučilišta u Rijeci. Posrijedi je unutar sveučilišni poziv na suradnju studentima Akademije da se okušaju u izradi plakata za znanstvenu konferenciju, koji kasnije postaje naslovnica zbornika. Tako smo na naslovnici ove pozamaš-

ne knjige (500 str.) dobili pobjedničko rješenje autorice Matee Pelko, dok se ostali istaknuti studentski radovi realizirani po pozivu (njih osam) nalaze u prilogu zbornika.

Ovim ćemo se prikazom osvrnuti na dva bloka posvećena književnim temama. U prvome bloku, koji sadrži ukupno deset tekstova, autorice i autori su iz različitih teorijskih i metodoloških polazišta pristupili širokoj i kompleksnoj, ali interpretativno potentnoj i izazovnoj temi *relacija u književnosti*. U tom su bloku u podjednakoj mjeri zastupljena djela iz starije i novije književnosti te iz svjetske i domaće književnosti. U prvome autorskome prilogu Tin Lemac se u radu pod naslovom *Eksplikativna struktura – stilistički indikatori graničnog prostora poetskog teksta i metateksta* posvetio temi iz stilističke aksiologije poetskoga teksta. Lemac u svojem radu predlaže modeliranje granice „dvaju otvorenih i varijabilnih značenjskih sustava“, a to su: poetski tekst (tekst pjesme) i pripadni metatekst. U radu ustanovljuje tzv. „eksplikativnu strukturu“ koju definira kao stilistički element poetskoga teksta, a koja podrazumijeva „metajezične i metatekstualne signale, konstativne iskaze, te denotativnu ili konotativnu poetsku građu kojima se ucjepljuje metatekst“. Svoje zaključke opri-

mjeruje na odabranim pjesmama Branka Maleša, Vesne Parun, Antuna Branka Šimića i Anke Žagar.

Miranda Levanat-Peričić u radu *Relacije posthumanizma i spekulativne fikcije iz očišta teorije čudovišta* propituje „posthumano stanje” suvremene književnosti. U svome tekstu zaokupljena je analiziranjem odnosa posthumanističke teorijske refleksije i spekulativne fikcije, odnosno same književne prakse, a kao metodološko polazište za analizu navedena odnosa služi joj „teorija čudovišta” (*monster theory*). Književni tekstovi u fokusu njezina rada su suvremena djela J. Mlakića (*Planet Friedman*), P. Bacigalupija (*Djevojka na navijanje*) i M. Atwood (*Gazela i kosac*), koja postavlja u relaciju prema nešto starijim distopijskim romanima A. Huxleya (*Divni novi svijet*) i Ph. K. Dicka (*Bladerunner: Sanjaju li androidi električne ovce?*).

Rad Martine Perić *Autobiografski narativi – o prelaženju granica između stvarnosti i fikcije* posvećen je autobiografiji kao narativnom žanru te njezinim odnosom prema kategorijama fikcionalnog i nefikcionalnog u naratologiji. Pozivajući se ponajviše na teorijske radove Gérarda Genettea (*Fikcija i dikcija*) i Philippea Lejeunea (*Autobiografija i povijest književnosti*) autorica svoje teze o specifičnostima autobiografskih narativa oprimjeruje na autobiografijama Marije Jurić Zagorke (*Što je moja krivnja?*) i Vesne Parun (*Vesna Parun o Vesni Parun*).

Interdiskurzivne relacije u postdomovinskoratnoj hrvatskoj književnosti rad je koji potpisuje Emilija Kovač, a u njemu je posvećena analiziranju strukture narativnih i stilističkih elemenata u romanima Tatjane Gromače (*Božanska dječica*) i Josipa Mlakića (*Ljudi koji su sadili drveće*) s ciljem utvrđivanja razvoja njihovih pojedinačnih

poetika, ali i povezanosti tih dvoje autora s „poetičkim i povijesnim kontekstom nacionalne/nacionalnih književnosti”.

Persida Lazarević Di Giacomo u svome radu naslovljenom *De Antiquitate Croatorum: Relacije između povijesti, filologije i numizmatike (XVIII. – XIX. st.)* temom naznačenom podnaslovom bavi se kroz osvrt na djelatnosti Matije Petra Katančića (1750–1825), Šime Ljubića (1822–1896), Franje Račkoga (1828–1894) i Milana Rešetara (1860–1942). Posrijedi su značajni hrvatski polihistori i književnici koji su u svojem radu pokazivali zanimanje za numizmatiku, kojoj autorica pristupa kao važnom elementu prilikom proučavanja hrvatske prošlosti i književnosti. Lazarević Di Giacomo, osim navedenih, daje pregled i drugih utjecajnih autora i njihovih djela za razvitak numizmatike. Među njima ipak svakako valja istaknuti spomenutog Katančića koji je postavio temelje za njezin razvoj kao znanstvene grane otvorivši katedru numizmatike na sveučilištu u Pešti.

Intermedijalnošću i intertekstualnošću bavi se Jakov Sabljčić u radu pod naslovom *Odnos teksta i slike u narativnoj poemi Jamerika: trip Maše Kolanović*. U navedenom djelu, koje možemo smatrati vizualnom i narativnom poemom, autor analizira višestruke relacije elemenata poezije, proze, likovne umjetnosti, stripa, filma i glazbe. Rad nam donosi vrlo detaljnu fabularnu osnovu djela, uz osvrt na autoričine spisateljske strategije. Sabljčić naglašava da Maša Kolanović u tom neobičnom putopisu spaja različite medije na očuđujuć način te da time inovira literarne postupke i ostvaruje obnovu smisla i izraza književnosti.

Tina Varga Oswald u svome radu na primjeru knjige *Ista priča*, koja se sastoji

od dviju pripovijedaka dvojice autora: prva je *Zapisnik Imrea Kertésza* (1929–2016), a druga *Život i književnost Pétera Esterházyja* (1950–2016), bavi se odnosom književnosti i stvarnosti unutar poetike kasnog modernizma i postmodernizma. Dvojica autora svojim su pričama obradila sadržajno istu temu, ali na stilski različit način. Kertész je bliži modernističkom izrazu, dok je Esterházy bliži postmodernističkom, koji autorica iščitava na temelju obilježja izdvojenih u knjizi *Načini modernog pisanja* D. Lodgea, ali koja također proširuje opažanjima P. Waugh iz knjige *Metafiction – Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*. Slijedom teorijskih zaključaka B. McHalea (*Postmodernist Fiction*) autorica rada zaključuje da nas knjiga *Ista priča* upućuje na dvije dominantne kojima se oblikuje književnost. Prva je *epistemološka* (kojom se interpretira svijet oko sebe), a druga *ontološka* (kojom se interpretira odnos svijeta i teksta).

Rad Aleksandre R. Popin nudi, kako sama autorica u podnaslovu navodi, *nacrt za intermedijalnu analizu*. Posrijedi je rad posvećen tekstovima koje je pjesnik Vasko Popa (1922–1991) napisao u čast slikara, pretežito svojih suvremenika, i njihovih djela. Ti su tekstovi najvećim dijelom nastajali tijekom pedesetih i šezdesetih godina dvadesetoga stoljeća, a autoričin je interes u radu utvrditi interpoetičke veze između stvaralaštva pjesnika Vaska Pope i slikara o kojima je pisao. Pritom bliskost između pjesnika i slikara prvenstveno iščitava u njihovom odstupanju od zasada socijalističkog realizma i pojave umjetnosti koju književni kritičar i estetičar Sveta Lukić naziva *socijalističkim estetizmom*. Suprotno od takvih

tendencija, autorica njihovo zajedničko nastojanje detektira u načelu dostizanja estetizirajuće funkcije umjetnosti. Osim te, prvenstveno kulturno-povijesne poveznice, autorica između pjesnika Pope i slikara o kojima je pisao primjećuje povezanost temeljenu na njihovom zajedničkom interesu za tradiciju, kao i sklonosti za promišljanjima same suštine i smisla vlastitoga stvaralaštva. Na koncu autorica na primjeru pjesnika Vaska Pope potvrđuje da umjetnik pišući o tuđim poetikama zapravo promišlja vlastite stvaralačke poteze.

Sljedeći rad u zborniku također tematizira intermedijalni odnos likovnosti i literature. Riječ je o tekstu Ružice Filipović o likovnim kritikama Antuna Branka Šimića (1898–1925). Autorica u fokus svoga rada stavlja dvadesetak Šimićevih kritika posvećenih likovnoj umjetnosti nastalih u razdoblju od 1916. do 1924. godine. U njima Šimić pod utjecajem berlinskog časopisa *Der Sturm* usvaja antimimetička načela prema kojima umjetnost nije prosta imitacija prirode, već ekspresija unutrašnjih doživljaja. Posrijedi je vrijeme u kojem se na europskom prostoru suprotstavljaju dva poetička modela formirana još prije Prvoga svjetskoga rata: impresionistički i ekspresionistički. Autorica u svome radu naglašava i značajan utjecaj Vasilija Kandinskog (knjiga *O duhovnome u umjetnosti*) na formiranje Šimićevih stavova o umjetničkom stvaralaštvu. Na jednom mjestu Filipović zaključuje da su sve Šimićeve kritike, i likovne i književne, pisane avangardnom „poetikom osporavanja” (sintagma A. Flakera) te da on u njima negira tradiciju, a kritičare, svoje suvremenike, uglavnom deplasira. Autorica u Šimićevim stavovi-

ma prema kritici, prvenstveno njezinoj stvaralačkoj, umjetničkoj dimenziji, pronalazi sličnosti s onima Antuna Gustava Matoša. Šimićeva misao: „Kritika nije konstatiranje nego stvaranje, dakle posao umjetnika.” (str. 112), komplementarna Matoševim stavovima, tako može biti shvaćena kao *credo* Šimićeve kritičarske poetike.

Posljednji rad u bloku *Relacije u književnosti* posvećen je glazbi u djelima Višnje Stahuljak (1926–2011) namijenjenih djeci. Autorica Maja Verdonik si za cilj postavlja predstavljanje književnih postupaka kojima Stahuljak piše o glazbi u svojim pripovjednim i dramskim tekstovima. Interpretativni fokus usmjerava na duže pripovijetke *Čarolije iza ugla* (1987) i *Čarobnjak* (1989), ciklus pripovijedaka *Priče s okruglog otoka* (1974) te na nekoliko igrokaza iz zbirke *Bijeli zec i drugi igrokazi* (2006). Verdonik se u svojoj analizi koristi znanstvenim spoznajama o intermedijalnoj povezanosti književnosti i glazbe (V. Žmegač, D. Grgurić), a kao izazov pred svoj tekst stavlja odgovor na pitanje: može li se termin *slikanje glazbe* (str. 117) primijeniti na književne opise glazbe prisutne u prethodno navedenim djelima. Kroz niz citiranih fragmenata iz odabranog korpusa autorica zaključuje da se pristup glazbi u djelima Višnje Stahuljak može imenovati kao poetizirajući. Prema autoričnim riječima posrijedi je slikovni pristup glazbi u kojima Stahuljak u svojim djelima objedinjuje svoje najvažnije umjetničke interese, a to su: glazba, književnost i kazalište.

U drugome bloku zbornika – *Ostale književnoznanstvene teme* – okupljeno je sedam radova, koji raznolikim tematskim interesima i metodološkim polazištima

pokazuju širok presjek književnoznanstvene misli. Blok otvara rad Aleksandre Borowiec posvećen „kulturi plača” u hrvatskoj književnosti. Sam termin „kultura plača” autorica preuzima od poljskog istraživača književnosti sedamnaestog stoljeća Janusza Maciuszke. Spomenuti je autor u svojim radovima na primjeru poljske književnosti pokazao da je „kultura plača” bila prisutna prvenstveno u literaturi religioznoga tipa, ali da je svoju primjenu našla i u spomenarima poljskih plemića. Borowiec kategoriji plača, kao uostalom i kategoriji smijeha, pristupa kao antropološkom fenomenu koji nam može mnogo toga reći o starijim književnim tekstovima – pritom ne samo o književnim konvencijama kojima svako književno oblikovanje podliježe, već i o ljudskom ponašanju, kao i o kulturnim pojavama. Naime, i smijeh i plač autorica slijedom zaključaka Helmutha Plessnera promatra kao naučen i prihvaćen način ponašanja u određenim životnim situacijama. Svoje opservacije o suzama i plakanju Borowiec potkrjepljuje citatima iz djela Ignjata Đurđevića (*Uzdasi Mandaljene pokornice*, 1728), Antuna Kanižlića (*Sveta Rožalija, panormitanska divica*, 1780) i Antuna Ivanošića (*Sličnorični nadpis groba Zvekanovoga*, 1784).

Starijom hrvatskom književnošću bavi se i Antonija Zaradija Kiš u radu pod naslovom *Animalistička književna poveznica: od predaje do Bestijarija i Cvijeta kreposti*. Kako sama autorica navodi, polazište rada je „epopsa” ili „laupapa”, tj. ptica pupavac. Riječ je o ptici prisutnoj u hrvatskoglagoljskom književnom korpusu, a koja je kao natuknica potvrđena i u *Rječniku crkvenoslavenskog jezika hrvatske redakcije*. Autoricu u radu zanima propitivanje odnosa iz-

među usmene i starije pisane književnosti kroz prizmu animalističke poveznice. Tako se Zaradija Kiš posvećuje odlomcima iz glagoljskoga *Akademijina zbornika* (15. st.) i odlomcima iz *Tkonskoga zbornika* (16. st.) ne bi li objasnila literarne predodžbe spomenute ptice i njezina simbolička značenja, kao i njihov kasniji odraz u drugim djelima.

Zdenka Đerđ u svojem radu posvećena je stvaralaštvu Borislava Mrkšića, odnosno njegovim lutkarskim igrokazima u kojima su prisutni elementi „folklorne komunikacije”. Kako autorica objašnjava, ti se elementi u njegovim djelima očituju kroz prisutnost likova iz narodnih priča s pripadajućim arhetipskim značenjima te kroz utjecaj retoričkih oblika kao što su priče i brojalice iz usmene književnosti. Đerđ se u svojem radu osvrće i na Mikšićeve teorijske postavke o stvaralaštvu prezentirane u knjigama *Drveni osmijesi* (1975), *Poetika radio-drame* (1967), *Riječ i maska* (1971), *Avangarda umire mlada* (1978), ali glavnina njezina članka posvećena je analizi odabranih autorovih lutkarskih igrokaza, a to su: *Od zlata jabuka* (1986), *Singala-Mingala* (1991) i *Pošla koka na Pazar* (1984).

U radu posvećenom serijalu knjiga *Narnijske kronike* britanskoga pisca Clivea Staplesa Lewisa (1898–1963) Kristina Giacometti analizira cjelokupni serijal (sedam knjiga) kroz prizmu književne animalistike. Na početku rada autorica slijedom distinkcije između *niske fantastike* (radnja djela smještena je u realistički, primarni svijet) i *fantastike sekundarnih svjetova* (radnja se odvija u drugome, fantastičnom svijetu) *Narnijske kronike* smješta u potonju skupinu, a zatim analizira Lewisovo djelo posvećujući se imenova-

nju i kategorizaciji u njemu prisutnih životinja. U prilogu svoga rada Giacometti donosi dvije opsežne tablice u kojima je evidentirala sve u djelima spominjane životinje, koje dijeli na *stvarne ne-ljudske životinje* i *fantastične ne-ljudske životinje*.

Eliana Moscarda Mirković u svome radu bavi se razvojem tršćanske dijalektalne lirike unutar talijanske književnosti te uočavanjem njezinih ključnih karakteristika. Primarni interes joj je detektiranje interkulturalne i transkulturalne dimenzije tršćanske poezije, a u samoj analizi poseže za lirskim opusom Carolusa Luigija Cergoljya (1908–1987). Autorica zaključuje da je njegova uporaba dijalekta oblik obrane individualnoga identiteta te da pjesnik koristeći svoja filološka saznanja nastoji oživjeti određenu kulturnu tradiciju. Nadalje, kao osobitosti njegova stila Moscarda Mirković izdvaja sklonost tehnici montaže, interferenciji, razmjeni, strukturnom preklapanju, što sve njegovo pisanje, kako autorica zaključuje, čini teškim za imitiranje, ali i za prevođenje.

Najpoznatijoj pjesničkoj antologiji novije hrvatske književnosti posvećen je rad Sanje Grakalić Plenković. Riječ je o *Hrvatskoj mladoj lirici* (1914) urednika Ljube Weisnera koja je pred sam početak Prvoga svjetskog rata okupila dvanaestero mladih autora (Ivo Andrić, Vladimir Čerina, Vilko Gabarić, Fran Galović, Karlo Häusler, Zvonko Milković, Stjepan Parmačević, Janko Polić Kamov, Nikola Polić, Augustin Ujević, Milan Vrbančić, Ljubo Weisner). Grakalić Plenković ističe da su u toj zbirci prisutne tri vrste izričaja: programatski, poetski i (auto)biografski, te da su kod dosadašnjih istraživača interes pobuđivali programatski i ključni poetski dio, ali da je dvanaest biografija kojima

zbirka završava gotovo prešućeno. Stoga se autorica posvećuje navedenim biografijama čije se autorstvo pripisuje uredniku Weisneru. Prilikom sastavljanja tih biografskih tekstova urednik je prema svemu sudeći pozvao na suradnju i sudjelovanje zastupljene pjesnike. Ta se pretpostavka, kako autorica navodi, tek uvjetno odnosi na dvije biografije pjesnika čiji su stihovi objavljeni posthumno, riječ je o J. Poliću Kamovu i M. Vrbaniću, dok su biografije T. Ujevića i Lj. Weisnera zapravo autobiografije – prva jer je pisana u prvom licu, a druga jer ju nije imao tko drugi sastaviti doli sam urednik. Nakon osvrta na okupljene biografije u zbirci autorica zaključuje da je njezin urednik te tekstove sastavljao s intencijom stvaranja identiteta književnika koji bi bili sukladni duhu njihova umjetničkog stvaralaštva. Stoga se (auto)biografski diskurs zbirke zajedno s njezinim stihovima mogu čitati kao dio „njelog poetskog višeglasja” (str. 202).

U posljednjem radu ovog književnoznanstvenog bloka Dejan Durić piše o romanu *Unterstadt* (2009) Ivane Šojat-Kuči kao o romanu pamćenja. Autor je u radu posvećen analiziranju narativne strategije čija je namjena reprezentacija rada pamćenja, metafora pamćenja i uloge materijalnih ostataka u samom njihovom evociranju, ali također i njihova značaja u konstituiranju individualnoga i kolektivnoga pamćenja. Služeći se prvenstveno spoznajama autora kao što su Astrid Erll, Birgit Neumann, Jean-Christophe Marcel i Laurent Mucchielli, Jeffrey K. Olick, Siegfried J. Schmidt i Harald Welzer iz zbornika *Media and Cultural Memory* (2008) Durić analizira roman kroz očiste *proze pamćenja*. Temeljna karakteristika takve

proze je iznošenje priče koju pripadnici određene kulture (u romanu Šojat-Kuči posrijedi je više generacija jedne obitelji njemačkih doseljenika u Slavoniji i Osijeku prije i nakon Drugog svjetskog rata) pripovijedaju ne bi li odgovorili na pitanja o vlastitom identitetu. Odgovor na to pitanje uvijek je pak rezultat sprege javnog pamćenja, privatnog sjećanja i povijesti, na čijem suodnosu autor i temelji svoj rad.

Od sedamnaest radova ukratko predstavljenih na ovome mjestu sedam je izvornih znanstvenih članaka, šest preglednih te četiri stručna članka. Radovi pokazuju široke tematske interese autora, a raznolikost njihove obrade ne samo da predstavlja uzoran, već i poticajan pristup književnoznanstvenoj problematici. Objavivši 1996. godine prvi zbornik sa znanstvenoga skupa *Riječki filološki dani* održanog dvije godine ranije, Odsjek za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Rijeci (tada Odsjek za filologiju Pedagoškoga fakulteta) postavio je temelje za nastanak tradicije koja je postala jedno od ključnih prepoznatljivih mjesta ne samo riječkog Odsjeka za kroatistiku, već i hrvatske filologije u cjelini. Stoga ovaj deseti po redu zbornik valja pozdraviti te mu poželjeti brojne nastavke koji će biti objavljeni u bijenalom ritmu.

Jezikoslovni dio zbornika *Riječki filološki dani 10* okuplja devetnaest radova razdijeljenih na dvije tematske cjeline: *Relacije u jeziku i među jezicima* s deset tema i *Ostale jezikoslovne teme* s devet tema.

Radovi u prvoj tematskoj cjelini proučavaju pojam odnosa (relacije) u jezikoslovlju koji je nedvojbeno jedan od najče-

šće spominjanih jezikoslovnih pojmova jer je relacija bitan konstitutivni element svih relevantnih pojava u jeziku. Rabi se na gotovo svim razinama na kojima se govori o naravi jezika ili o pojedinim jezičnim jedinicama. Posebno se zanimljivim čine načini na koji različiti pojmovi stoje jedni s drugima u vezi, njihov odnos prema drugima, vezanost ili međusobni dodiri – sve su to relacije u jeziku.

Prva tri rada u toj prvoj tematskoj cjelini propituju relacije u gramatici u kojoj se inače taj pojam osobito često susreće i shvaća na više različitih razina i u više različitih značenja.

Tematsku cjelinu o relacijama u jeziku otvara rad *Relacijske riječi* Ive Pranjkovića u kojemu se raspravlja o pojmu relacije (relativnosti) u jeziku uopće, a zatim o pojedinim jezičnim jedinicama relacijske naravi. Pojmovi relacija (odnos) i relacijski (odnosni, relacijski, relativni) susreću se u strukturalistički orijentiranim pristupima jeziku i pojedinim jezicima, a još se češće susreću u kognitivnima. Osobita se pozornost u radu posvećuje onim riječima čija je narav izrazito relacijska. Parafrazirajući strukturalistički slogan prema kojemu u jeziku postoje samo razlike, autor zaključuje kako u jeziku postoje samo relacije. Naime, i sam pojam razlike temelji se na relaciji pa jezične pojavnosti koje nisu u relaciji s drugim i drukčijim jezičnim pojavnostima istoga ranga zapravo uopće nisu u pravom smislu riječi elementi jezika kao sustava.

Relacije između prijedloga i padežnih kategorija (na primjerima prijedložnog instrumentalnoga) u bosanskohercegovinskom jeziku temeljito je istražila Mirela Omerović fokusirajući se na međusobne odnose i utjecaj značenjskih obilježja prijedloga na opće padežno

značenje uz koje dolaze pojedini prijedlozi, s osobitim obzirom na padežno značenje instrumentalnoga ilustrirano prijedložnim instrumentalnim konstrukcijama. Težnja instrumentalnoga da se ostvaruje u prijedložnom obliku, zaključuje autorica, proizlazi iz njegove semantičke strukture koja podrazumijeva postojanje koncepta paralelizma među dvama entitetima pri njihovom istosmjernom kretanju s jedne strane, a s druge postojanje konstantne i neizmijenjene udaljenosti među njima tokom svih faza glagolskoga procesa.

Treći rad koji govori o relacijama u gramatici jest članak *O pojačajnim pridjevima* Ismaila Palića koji osvjetljava temeljna sintaktička, semantička i pragmatička svojstva pojačajnih (intenzificirajućih) pridjeva kao što su *čisti, goli, obični, puki, pravi, krajnji, kompletni, totalni, apsolutni* nastalih od kvalitativnih pridjeva u procesu njihove gramatikalizacije. Pretvorbom u pojačajni pridjev, ističe autor, gubi svoje leksičko značenje i poprima gramatičko značenje „pojačavanja”, a pretvorba se događa onda kada takav pridjev bude upotrijebljen uz imenice čijem značenju normalno nije imanentna mjerljivost na skali intenziteta. Pojačajni pridjevi najčešće dolaze samostalno uz glave nominalnih sintagma, rjeđe se pojavljuju u složenim sintagmama, a odlikuju se raznovrsnim subjektivnomodlanim vrijednostima.

Propitivanje relacija u jeziku nastavlja se pomakom u diskurs pa su u radu *Tekst protiv teksta: o argumentaciji u polemičkom diskursu* Lade Badurina i Nikoline Palašić u središtu autorske pozornosti odabrani primjeri argumentacijske strategije i argumentacijski postupci kojima su sučeljene strane u znanstvenom (akademsom) diskursu, a koja svjedoče o tome da je za

poimanje komunikacijske snage pojedinog argumentativnog iskaza potrebno ipak nešto više od poznavanja formalno-logičkih argumentacijskih postupaka. Svoje teorijske pretpostavke ilustriraju na primjerima tekstova konkretnih polimeka i razmatraju kako se u argumentacijskim postupcima mire naizgled suprotstavljeni zahtjevi: s jedne strane zahtjev za znanstvenom fundiranošću argumenata, a s druge pak strane zahtjev za jednostavnošću i efektnošću dokaza kojima se želi pridobiti pozornost i naklonost šire zajednice.

Slijede dva rada o relacijama među slavenskim jezicima.

Rad *Slavistika i kroatistika ili: Koliko se međusobno poznajemo* Dubravke Sesar počiva na temeljima odnosa između slavistike i kroatistike koji općenito podrazumijeva odnos između jedne široko shvaćene filologije srodnih jezika i književnosti prema filologiji jednoga člana „obitelji” i obrnuto. Povijest toga odnosa započinje od stvaranja modernih nacionalnih filologija u 19. stoljeću, a današnji je odnos između slavistike i kroatistike teško razumjeti ne samo bez povijesnoga konteksta nego i bez inozemnih i domaćih (hrvatskih) slavističko-kroatističkih poveznica. Autorica se posebno usmjerila na propitivanje odnosa prema hrvatskome jeziku i književnosti iz perspektive inozemne slavistike s jedne i hrvatske slavistike i kroatistike s druge strane.

U radu *Slični korijeni ornitoma i njihova pragmatična uporaba u odabranim slavenskim jezicima* autorskoga trojca Neda Pintarić, Eva Tibenska i Ewa Komorowska tablično se prikazuju i uspoređuju slični slavenski korijeni ornitonima u šest slavenskih jezika – hrvatskom, poljskom, ru-

skom, staroslavenskom, slovačkom i češkom na korpusu prikupljenu uglavnom iz leksikografskih izvora. Korpus broji 71 leksički oblik ornitonima u hrvatskome jeziku uključujući četiri oblika hipernima *ptica/ptičica* i *ptič/ptiče*. Nakon prikaza etimologije slijedi tvorbeni, a potom i iscrpna frazeološka analiza korpusa, odnosno frazeološka uporaba ornitonima kao sastavnice pragmea i pragmafrazema.

Propitivanje se relacija u jeziku potom pomiče na povijesnojezičnu razinu u radu *Odnos hrvatskoslavenskih i čakavskih jezičnih elemenata u glagoljskom priručniku za svećenike iz 15. stoljeća* Ivane Petešić. Riječ je o priručniku koji je dio Berčićeve zbirke fragmenata namijenjen svećenicima kao jezično obrazovanima primateljima poruke, a čiji jezik, nakon sustavne analize jezičnih osobitosti na različitim razinama, autorica svrstava u čakavsko-crkvenoslavenski amalgam, uz opažanje crkvenoslavenskih jezičnih obilježja, što se može i očekivati za jedan neliturgijski tekst iz 15. stoljeća.

Specifična je relacija u jeziku ona koja se tiče jezičnoga posuđivanja kao posljedice dodira različitih naroda i njihovih jezika. U radu *Međujezični dodiri i utjecaji: stranojezični elementi u leksiku hrvatskoga jezika* Marija Turk istražuje kako se hrvatski jezik uključivao u europske kulturne i civilizacijske tokove i kako je pritom u standardološkoj svijesti bila jasno izražena sklonost da se stranojezični uzori ne prihvaćaju pasivno, nego da se prilagode zakonitostima ili da se prema stranim uzorima aktiviraju vlastite izražajne mogućnosti. Na razini standardnojezičnih leksičkih činjenica, ponajprije u nazivlju, hrvatski jezik pokazuje veliku sličnost s poduđenicama i prevedenicama s drugim

europskim jezicima. Stvaranjem prevedenica, zaključak je autoričin, hrvatski jezik zadržao izraznu samosvojnost i obogatio se na semantičkome planu te se s posuđenicama i prevedenicama uključio u europsku jezičnu konvergenciju.

Slijedi rad *Odnos jidiša i hebrejskoga u haskali, hasidizmu i cionizmu* u kojemu autorica Gabi Abramac propituje hebrejski i jidiš kao sredstva promocije ideja korištenih u svrhe određenih političkih pokreta i ideologija poput nacionalizma, teritorijalizma i socijalizma. Hebrejskim su se koristili zagovornici njemačke haskale u kasnom 18. i u ranom 19. stoljeću u funkcijama koje su svjesno oponašale tadašnje nacionalističke europske ideje tes u čak poticala na asimilaciju. U cionističkom pokretu dolazi do povezivanja ideje o povratku na Cion s idejom oživljavanja hebrejskoga jezika koji bi postao nacionalni jezik Židova. U hasidskom je pak pokretu jidiš zadobio status drugoga svetoga jezika Židova, a moderni hebrejski jezik odbacuje iako je postao jezikom nove židovske zajednice.

Tematska cjelina o relacijama u jeziku završava radom *Usporedba pravopisnih i slovopisnih rješenja hrvatske i makedonske jezične prakse u drugoj polovici 19. stoljeća i prvoj polovici 20. stoljeća: morfonološko naspram fonološkoga pisanja* u kojemu autori Ljudmil Spasov, Elizabeta Bandilovska-Ralповska i Milica Petruševska nastoje pokazati kako su se u hrvatskoj i makedonskoj sredini odvijali usporedni procesi glede slovopisnih i pravopisnih rješenja i osvijestiti javnost da su i hrvatski i makedonski intelektualci prolazili kronološki isti i/ili sličan put u odnosu na odabir slovopisnih i pravopisnih rješenja. Nakon podrobnoga poredbenog istraživanja hr-

vatske i makedonske grafijske i ortografske prakse autori zaključuju da su jezikoslovni razlozi – uz tradicijske i političke – ipak išli u prilog pravopisnom raspletu u korist umjerenog fonološkog pravopisa u obama jezicima.

U drugoj su tematskoj cjelini predstavljene raznolike jezikoslovne teme: standardološka propitivanja, istraživanje novogovora, zanimanje za hrvatsku rukopisnu baštinu, terminološka problematika te istraživanje hrvatskoga kao materinskoga i inoga jezika.

Petar Vuković u radu *Autonomija standardnoga jezika* istražuje teorijske, metodološke i jezičnopolitičke aspekte uporabe toga pojma u jezikoslovnoj kroatistici. U jezikoslovnoj kroatistici naime ideja autonomija poslužila je u prvom redu kao argument u protekcionističkoj jezičnoj politici, dok je važnost empirijskih istraživanja u svjetlu takve uporabe potisnuta u drugi plan. Autor se u članku poziva na teorijsko i metodološko preispitivanje takva pristupa autonomiji te na osnaživanje empirijskih istraživanja stvarne suvremene jezične uporabe zaključujući da bi se jezikoslovna kroatistika trebala okrenuti veliku, duboko zanemarenu zadataku istraživanja stvarne suvremene jezične uporabe.

U članku *Novogovor – retorika hrvatskih komunista* Maciej Cherwiński analizira jezična i izvanjezična obilježja toga diskursa na temelju prikupljenoga korpusa koji čine govore i javne nastupe Josipa Broza Tita, jugoslavenska historiografija, tisak i poslijeratna proza. Da novogovor obilježava opća semantička inflacija koja je rezultirala semantičkom devalvacijom javnoga govora, potvrđuju sljedeće teorijske postavke oprimjerene bogatim korpu-

snim materijalom: nametanje izrazite aksiologije opisivanih stanjima, zbivanjima i likovima, perifraze i eufemizmi, slogani, migracije stiloga i žanrova i stapanje nacionalnog i komunističkog. Autor posebno napominje da se u diskursu nekih hrvatskih komunista stapao komunistički govor s nacionalnim kodom čime se u komunističkoj kamuflaži gradio hrvatski identitet.

U radu *Njemački se često više cijeni jer gotovo svi govore engleski: Stavovi studenata njemačkoga prema engleskome i njemačkome jeziku* autorica Branke Drljača Margić i Anamarije Mrakovčić iznose se rezultati istraživanja na uzorku 80 studenata njemačkoga jezika i književnosti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Rijeci, prikupljeni metodom upitnika koji pokazuju da se engleski i njemački smatraju podjednako važnima za ispunjavanje instrumentalne motivacije. Iako se autorice ograđuju napomenom da je ovome istraživanju moguće prigovoriti ograničenu i homogenu skupinu ispitanika te je opravdano pretpostaviti da bi neki drugi uzorak dao drukčije rezultate, analiza rezultata potvrdila su hipotezu prema kojoj su stavovi o jeziku usko povezani s jezičnom uporabom i učenjem jezika.

Čak su tri rada u ovoj tematskoj cjelini posvećena hrvatskoj rukopisnoj baštini – jednom bogoslovnom priručniku, jednoj gramatici i jednoj gatalačkoj knjizi.

U radu *Latinični bogoslužni priručnik iz zbirke rukopisa Pomorskoga i povijesnoga muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci: Prilog istraživanju hrvatskoga jezika u bogoslužju prije Drugoga vatikanskoga koncila* središte je pozornosti autorice Sanje Holjevac usmjereno sadržajnim i strukturnim značajkama toga opsegom mala i nepotpuna

rukopisnoga teksta. Autorica je s osobitim marom istražila jezične značajke toga teksta i otkrila da rukopis pokazuje pretežitost čakavskih značajka, i općekačkih i sjevernočakavskih koje se potvrđuju i u govoru Rukavca, ali i određena odstupanja kao rezultat književnojezičnih utjecaja, a moguće i druge govorne pripadnosti pisara. Analiza je pokazala da je navedeni rukopis kao izvorna građa vrijedno vrelo za istraživanje problematike obrednoga jezika na sjevernojadranskom hrvatskom prostoru prije II. vatikanskoga koncila, a promatramo je u kontekstu nastanka i uporabe tzv. ščavetanskih, rukopisnih latiničnih misala na tom području tijekom 17., 18. i 19. stoljeća.

Rad *Morfologija imenica u rukopisnoj gramatici Šime Starčevića* autorice Darje Šupljika donosi analizu morfologije imenica u rukopisnoj gramatici koja se čuva u Arhivu Hrvatske provincije Družbe Isusove u Zagrebu kao dio ostavštine Šime Starčevića. Rukopisna gramatika dio je jednoga od devet svezaka omota nazvanih *Jezikoslovna djela* i obuhvaća 16 svezaka za koje se pretpostavlja da je autor Šime Starčević. Autorica je filološkom komparativnom metodom uspoređivala morfološku imeničnu građu iz toga rukopisa s morfologijom imenica u *Novoj ricslovljici ilirskoj* i ustvrdila da se pažljivim iščitavanjem obaju tekstova, bez obzira na mjestimična nepodudaranja i terminološke nedosljednosti, s velikom sigurnošću može zaključiti da im je autor Šime Starčević.

Rad *Važnija fonološka i morfološka obilježja Zrinske sibile* Anđele Frančić i Bernardine Petrović nastojao je prikazati mozaik glasovno-obličnih pojava koje

Zrinsku sibilu, stihovanu gatalačku knjigu nastalu na dvoru Zrinskih u 17. stoljeću, čine prepoznatljivim predstavnikom ozaljskoga kruga. *Zrinska se sibila* kao jedna od rijetkih očuvanih dragocjenosti zrinskoga korpusa svrstava među iznimna rukopisna bogato ilustrirana djela hrvatske kulturne baštine 17. stoljeća, a kako je još uvijek nedostavno istražena, autorice su analizom važnijih fonoloških i morfoloških značajki, a osobito propitivanjem brojnih fonoloških i morfoloških dvostrukosti, dokazale da se upravo dvostrukosti mogu pripisati tronarječnomu polazištu standardnojezične koncepcije pripadnika ozaljskoga jezično-književnog kruga.

Nakon opisa triju hrvatskih rukopisnih djela slijedi pomak prema terminološkoj temi pa se u članku *Suvremeni pristupi turističkoj terminologiji – opisni i korpusni pristup* Vesne Mikolić na primjeru turističkog slovensko-engleskog internetskog terminološkog rječnika TURS i višejezičnog turističkog korpusa TURK predstavlja značenje jezičnih tehnologija za oblikovanje turističke terminologije. Autorica napominje da je zbog transdisciplinarne prirode turizma i relativno mladih turističkih studija potrebno obuhvatiti govor cjelokupnoga turističkog područja želimo li prepoznati nacionalnu turističku terminologiju.

Ovaj raznoliki tematski jezikoslovni blok završava dvama radovima o usvajanju hrvatskoga kao materinskoga jezika i o učenju hrvatskoga kao inoga jezika.

U radu *Što je opisno u opisima? (Uporaba pridjeva u opisivačkim tekstovima govornika hrvatskoga jezika mlađe školske dobi)* autorice Lidija Cvikić i Katarina Aladrović Slovaček na temelju proizvodnje opisivačkih tekstova istražuju uporabu pridjeva

kod izvornih govornika hrvatskoga jezika od drugoga do šestoga razreda i to na uzorku od 500 učenika iz različitih regija Republike Hrvatske potvrdivši neke dosadašnje spoznaje o leksičkim i morfološkim obilježjima tekstova na hrvatskome jeziku, ali i pokazavši posebnosti uporabe pridjeva u tekstovima izvornih govornika mlađe školske dobi. Autorice posebno ističu da rezultati istraživanja upućuju na nužne promjene u nastavi Hrvatskoga jezika, osobito u nastavi jezičnoga izražavanja u kojoj bi učitelji trebali učenike poticati na aktivnu i kreativnu uporabu jezika posebice vodeći brigu o rječniku kojim se učenici služe.

Zadnji je rad ne samo u ovoj tematskoj cjelini nego i u cijelome zborniku *Padežno okamenjivanje kao odstupanje od norme kod naprednih i vrsnih govornika inojezičnoga hrvatskog* Ane Kodrić Gagro i Ane Vraneša u kojem su se nastojala ustvrditi tipična sintaktična izvorna odstupanja inojezičnih govornika hrvatskoga visoke razine jezičnoga znanja na temelju analize njihova postotka i učestalosti. Nakon temeljite analize tipiziranih odstupanja zabilježenih kod izvornih govornika sastavljen je anketni list za neizvorne govornike čije je poznavanje hrvatskoga jezika pretpostavljalo visoku (C1) i najvišu (C2) razinu. Rezultati su istraživanja pokazali da inojezični govornici u vrlo visokom postotku odabiru rješenja istovrsna onima izvornih govornika.

Može se reći da jezikoslovni blok jubilarnoga, desetoga zbornika radova *Riječki filološki dani* sadržava dobre, raznolike i kvalitetne radove. Od devetnaest radova u tome bloku trinaest je izvornih znanstvenih radova, tri su pregledna rada, dva su prethodna priopćenja i jedan stručni rad.

Urednica Lada Badurina i izvršna urednica Nikolina Palašić odradile su urednički posao na zavidnoj visokoj razini. Vjerujemo da će se i književnoznanstvenim i jeziko-

slovnim temama ovoga zbornika često vraćati zainteresirani čitatelji koji s pravom očekuju sljedeći, jedanaesti zbornik radova s još jednih Riječkih filoloških dana.

Saša Stanić i Bernardina Petrović